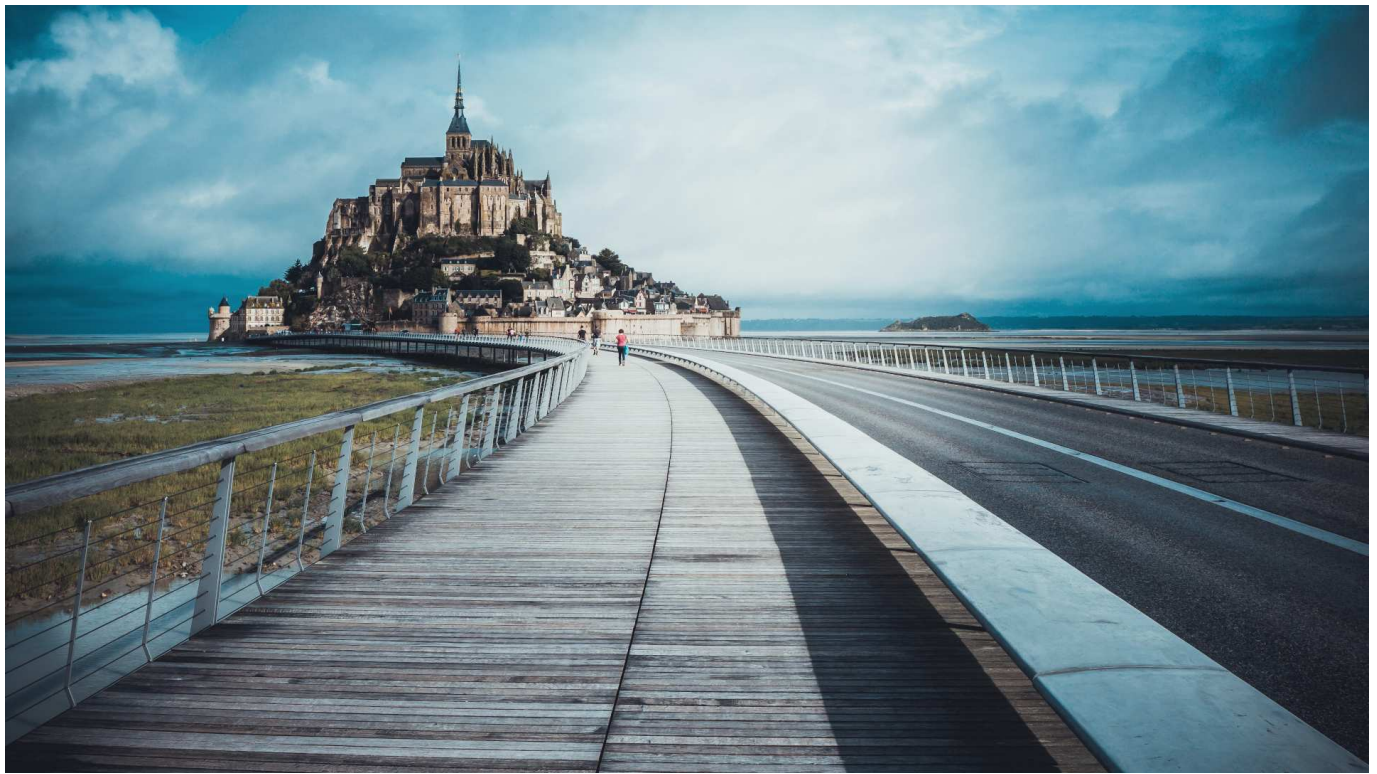

Francuski pozytywizm oświeceniowy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: J. Le Rond d'Alembert, *Wstęp do Encyklopedii*, tłum. J. Hartwig, Warszawa 1954, s. 6.
- Źródło: J. A. Condorcet, *Szkic obrazu postępu ducha ludzkiego przez dzieje*, tłum. J. Strzelecki, Warszawa 1957, s. 5.
- Źródło: J. Le Rond d'Alembert, *Wstęp do Encyklopedii*, tłum. J. Hartwig, Warszawa 1954, s. 30.
- Źródło: J. A. Condorcet, *Szkic obrazu postępu ducha ludzkiego przez dzieje*, tłum. E. Hartleb, J. Strzelecki, Warszawa 1957, s. 211.
- Źródło: Krzysztof Mudyń, *Problem granic poznania z hipersystemowego punktu widzenia*, 2016 r., dostępny w internecie: https://www.researchgate.net/publication/305766830_Problem_granic_poznania_z_hipersystemowego_punktu_widzenia.
- Źródło: J. A. Condorcet, *Szkic obrazu postępu ducha ludzkiego przez dzieje*, tłum. E. Hartleb, J. Strzelecki, Warszawa 1957, s. 234–235.
- Źródło: Laurence Ress, *Wstrząsająca historia oświecimskich lekarzy*, dostępny w internecie: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/historia/1607075,1,wstrzasajaca-historia-oswiecimskich-lekarzy.read?backTo=https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/klasykipolityki/1607073,1,kto-zaprojektowal-i-wybudowal-obozy-smierci.read>.
- Źródło: *Święty*, [w:] Cyprian Kamil Norwid, *Poezje*, Kraków 2002, s. 51.

Francuski pozytywizm oświeceniowy

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Rozum, wolność, postęp – realizacja tych ideałów oświecenia zakładała istnienie nowej, w porównaniu ze średniowieczem, interpretacji sensu aktywności człowieka w świecie. Stało się to widoczne zwłaszcza wówczas, gdy wiek XVII, a w jeszcze większym stopniu XVIII przyniosły rozwój nauk przyrodniczych i w ślad za tym przekonanie, że postęp mierzony ilością dostępnej wiedzy przyniesie rozwiązanie problemów trapiących człowieka tak w relacji z przyrodą, jak i w relacjach międzyludzkich.

Przekonanie to było właściwe grupie filozofów i praktyków społecznego życia uprawiających w przedrewolucyjnej Francji filozofię optymistyczną i pełną wiary w skuteczność naukowej wiedzy. Czy dzisiaj zachowujemy ów optymizm, czy też raczej powinniśmy potraktować ich jako naiwnych?

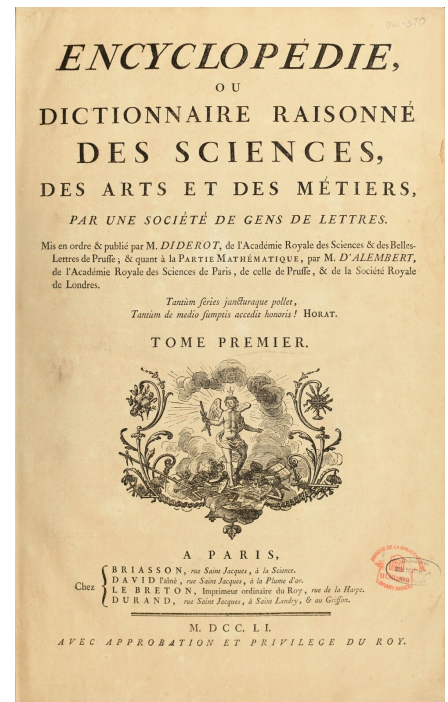
Twoje cele

- Poznasz dwie postaci francuskiego pozytywizmu oświeceniowego: Jeana Le Rond d'Alemberta i Jeana A. Condorceta.
- Scharakteryzujesz przekonania d'Alemberta i J. A. Condorceta odnośnie do tego, jaka powinna być i czemu służy nauka.
- Porównasz fragment tekstu J. A. Condorceta z wypowiedzią współczesnego naukowca w kwestii możliwości przewidywania losów cywilizacji ludzkiej.

- Porównasz tekst filozoficzny z tekstem poetyckim.

Przeczytaj

„Panowanie matematyków już skończone, zaczyna się panowanie przyrodoznawstwa” – to zdanie autorstwa Denisa Diderota dobrze oddaje zmianę, która następowała między XVII a XVIII w. w filozofii. „Matematycy” to XVII-wieczni racjoniści, zwłaszcza Kartezjusz, którego system filozoficzny budowany na wzór geometrii zdominował filozofię francuską tego wieku. Pod „przyrodoznawstwem” należy natomiast rozumieć oświeceniowy nurt filozoficznego empiryzmu i naturalizmu, który powstał w Anglii, a następnie przeniknął do Francji, gdzie rozwijany był m.in. w środowisku twórców *Wielkiej Encyklopedii Francuskiej*. Wewnątrz tego nurtu można wyróżnić poglądy, które wpiszą się w proces kształtowania się nowożytnej filozofii pozytywistycznej. Szkoła pozytywistyczna dojrzeje co prawda w połowie XIX wieku, ale torowali jej drogę właśnie filozofowie oświeceniowi, tacy jak *Jean Le Rond d'Alembert*. W pewnym stopniu poglądy pozytywistyczne można przypisać także *Jeanowi A. Condorcetowi*, Anne R. Turgotowi, Pierre M. de Maupertuisowi czy Paulowi H. Holbachowi.

Strona tytułowa *Encyklopedii*.

Źródło: domena publiczna.

D'Alembert był w pierwszym rzędzie matematykiem i fizykiem i z tych źródeł czerpał inspiracje do filozofowania. Ściśle filozoficznym źródłem jego poglądów była natomiast epistemologia J. Locke'a. Program intelektualny d'Alemberta to przede wszystkim ugruntowanie metody naukowego badania w oparciu o zasady empiryzmu oraz oczyszczenie poznania z kwestii metafizycznych, niemających oparcia w doświadczalnych faktach. To właśnie doświadczenie zakreśla, zdaniem d'Alemberta, granice prawomocnego poznania i dzięki niemu człowiek wchodzi w skuteczne zarówno poznawczo, jak i praktycznie relacje z przyrodą. Wiedza naukowa przynosi nie tylko ustalenia teoretyczne, ale również niesie możliwość rozumnego urządzenia życia. Poznanie nie zatrzymuje się jednak na ewidencjonowaniu faktów, lecz zmierza do rozumowego formułowania ogólnych własności rzeczy oraz reguł nimi rządzących. D'Alembert nie wątpił, że poznawane fakty i reguły są obiektywne oraz dotyczą świata zewnętrznego, był więc realistą, co różniło go od empirystów brytyjskich, zwłaszcza Berkeley'a i Hume'a.

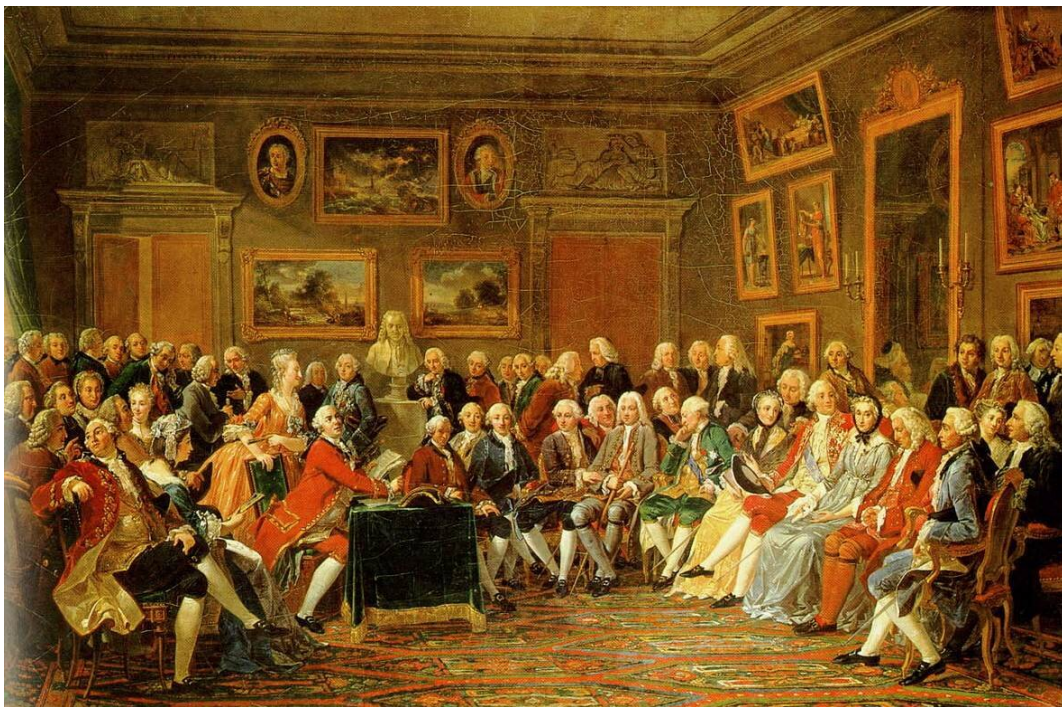
D'Alembert postulował jedność nauk, której chciał dać wyraz w encyklopedii:

J. Le Rond d'Alembert

Wstęp do Encyklopedii

“ Dzieło, które podejmujemy (i którego pragniemy dokonać w całości) – pisał – stawia sobie dwa zadania: jako encyklopedia wyłożyć winno, o ile to możliwe, porządek i zazębianie się różnych dziedzin wiedzy ludzkiej; jako słownik rozumowany nauk, sztuk i rzemiosł zawierać winno podstawowe zasady każdej nauki i sztuki – czy to będzie umiejętność wyzwolona, czy rzemiosło – oraz najbardziej zasadnicze szczegóły tworzące ich ciało i substancję.

Źródło: J. Le Rond d'Alembert, *Wstęp do Encyklopedii*, tłum. J. Hartwig, Warszawa 1954, s. 6.

Formą życia kulturalnego przedrewolucyjnej Francji były salony, czyli spotkania ludzi nauki, filozofii i sztuki. Jeden z salonów prowadziła Marie Thérèse Rodet Geoffrin. Często gośćmi jej salonu byli d'Alembert, Turgot, Diderot Maupertuis i inni.

Źródło: Charles Gabriel Lemonnier, *W salonie Madame Geoffrin*, 1755, domena publiczna.

Tak ujęta nauka jest jednak zawsze tworem otwartym i krytycznym, także wobec własnych ustaleń. D'Alembert zdawał sobie sprawę z faktu, że rozwój wiedzy ma charakter procesu, zauważał przy tym wpływ czynników społecznych i biologicznych na jej postęp.

Specyficzną rolę przypisał d'Alembert filozofii. Zakres przedmiotowy przyznawany przez niego filozofii jest do dzisiaj kwestia sporną. Niewątpliwie według francuskiego myśliciela filozofia nie dysponuje samoistnym przedmiotem dociekań, nie bada więc na przykład bytu, czy to w sensie idealistycznym, czy materialistycznym, natomiast koncentruje się na badaniu faktów już opracowanych przez nauki, zmierzając do formułowania ogólnych zasad poznania. Można powiedzieć, że w twórczości francuskiego encyklopedysty wyraźniejszy jest ślad epistemologiczny niż metafizyczny – jedność świata wyraża się raczej poprzez

jedność sposobu jego badania niż poprzez niejasne i niekonkluzywne, zdaniem d'Alemberta, spekulacje metafizyczne.

Istotnym dopełnieniem pozytywistycznego obrazu wiedzy była optymistyczna wizja historycznego postępu ludzkości rozwijana przez A. Turgota i J.A. Condorceta. Dzieło drugiego z nich, *Szkic obrazu postępu ducha ludzkiego przez dzieje*, zawiera motywy obecne później w klasycznym pozytywizmie A. Comte'a: przekonanie o istnieniu poznawalnych praw rządzących społecznym życiem człowieka, istnieniu koniecznego postępu historycznego oraz możliwości budowania podziałów epok historycznych w oparciu o kryterium rozwoju wiedzy i moralności człowieka. Tak oto Condorcet charakteryzował swoją rozprawę:

((J. A. Condorcet

Szkic obrazu postępu ducha ludzkiego przez dzieje

Wykaże ona na podstawie rozumowania i faktów, że nie określono żadnej granicy rozwojowi ludzkich uzdolnień, że człowiek posiada nieograniczone możliwości doskonalenia się, że jego postęp niezależny jest od wszelkich potęg, które chciałyby go zahamować, że jedynym jego kresem jest kres trwania globu, na który rzuciła nas natura. Niewątpliwie postęp ten dokonuje się ruchem szybszym lub wolniejszym, nigdy jednak nie będzie to ruch wsteczny, przynajmniej dopóty, dopóki ziemia zajmować będzie to samo miejsce w układzie wszechświata, a prawa ogólne rządzące tym układem nie spowodują na naszym globie zasadniczego przewrotu.

Źródło: J. A. Condorcet, *Szkic obrazu postępu ducha ludzkiego przez dzieje*, tłum. J. Strzelecki, Warszawa 1957, s. 5.

Wymienieni filozofowie zajmowali się różnymi obszarami nauki i życia praktycznego. D'Alembert wraz z Condorcetem, Turgotem i Holbachem angażował się w wydawanie *Wielkiej Encyklopedii Francuskiej*, odrzucając propozycje intratnych posad od króla Prus Fryderyka i carycy Katarzyny. Turgot był ekonomistą, wybitnym [fizjokratą](#) i politykiem, Condorcet matematykiem, politykiem, bojownikiem o prawa obywatelskie, który swoje najważniejsze dzieło napisał, ukrywając się przed aresztowaniem, M. de Maupertuis przedsięwziął awanturniczą wyprawę do Laponii, by wykazać spłaszczenie kuli ziemskiej. Byli więc ci filozofowie przeciwieństwem filozofów gabinetowych. Aktywnie uczestniczyli w życiu publicznym, chcąc nie tylko refleksją, ale także działaniem dać świadectwo wielkiej mocy wiedzy.

Słownik

fizjokratyzm

szkoła ekonomiczna powstała w XVIII wieku we Francji; fizjokraci stawiali znak równości między prawami natury a prawami gospodarowania; twierdzili, że jedynym źródłem wartości jest ziemia, a rolnictwo, jako jedyna działalność produkcyjna, jest zdolne do pomnażania tej wartości

Wielka Encyklopedia Francuska

kompendium wiedzy wydawane w Paryżu w latach 1751–1780; celem WEF było zapoznanie szerokiej publiczności z ideami oświecenia oraz wywołanie przemiany myślenia w kierunku przez te ideały postulowanym; głównym redaktorem WEF był Denis Diderot

Mapa myśli

Polecenie 1

1. Wynotuj z tekstu 3 najważniejsze Twoim zdaniem tezy oświeceniowych filozofów pozytywistycznych.
2. Następnie sformułuj pytania, na które te tezy stanowią odpowiedzi.

Teza 1.

Pytanie 1.

Teza 2.

Pytanie 2.

Teza 3.

Pytanie 3.

Polecenie 2

1. Na mapie do każdej tezy (odpowiedzi) dołącz jeden argument na jej rzecz oraz jeden argument na rzecz jej nietrafności.
2. Zapisz pytania wraz z odpowiedziami (tezami) w formie mapy myśli.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

D'Alembert i Condorcet torowali drogę filozofii...

☐ empirystycznej.

☐ transcendentalistycznej.

☐ idealistycznej.

☐ okazjonalistycznej.

☐ pozytywistycznej.

Ćwiczenie 2

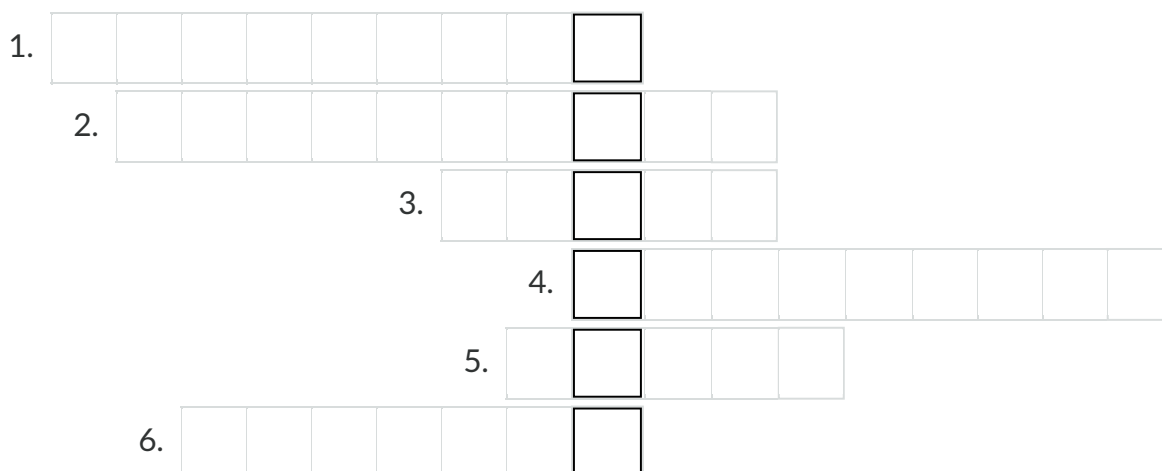
Które sformułowania spośród poniższych ujmują trafnie wiedzę w interpretacji oświeceniowych pozytywistów francuskich?

	prawda	fałsz
Poznanie zatrzymuje się na gromadzeniu faktów.	☐	☐
Możemy poznawać prawa przyrody, ale również prawa rządzące społecznym życiem.	☐	☐
Nauka podporządkowuje swoje sądy wywiedzionym z czystego namysłu tezom metafizycznym.	☐	☐
Wiedza powinna opierać się na faktach danych w doświadczeniu.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Rozwiąż krzyżówkę.

1. Autor *Szkicu obrazu postępu ducha ludzkiego przez dzieje*.
2. Inicjator wyprawy mającej na celu wykazanie spłaszczenia Ziemi.
3. Miejsce wydania *Wielkiej Encyklopedii Francuskiej*.
4. Kartezjański wzór nauki.
5. Filozof, którego epistemologią inspirował się d'Alembert.
6. Główny redaktor *Wielkiej Encyklopedii Francuskiej*.

Ćwiczenie 4

Zaznacz zdania zgodne ze stanowiskiem oświeceniowych pozytywistów.

	prawda	fałsz
Człowiek ma ograniczone możliwości samodoskonalenia.	☐	☐
Zadaniem nauk jest nie tylko poznanie, ale także rozumne urządzenie życia.	☐	☐
Na podstawie dotychczas zbadanych faktów historycznych możemy z dużym prawdopodobieństwem przewidzieć przyszłość.	☐	☐
Prawda raz odkryta nie podlega już żadnej zmianie bez względu na warunki.	☐	☐

Jaką zasadę dotyczącą nauk wyraża poniższe stwierdzenie d'Alemberta?

((J. Le Rond d'Alembert

Wstęp do Encyklopedii

Dla człowieka, który by potrafił ogarnąć wszechświat z jednego punktu widzenia, stałby się on – że tak powiemy – jednolitym faktem i jedną wielką prawdą.

Źródło: J. Le Rond d'Alembert, *Wstęp do Encyklopedii*, tłum. J. Hartwig, Warszawa 1954, s. 30.

Przeczytaj tekst Condorceta oraz tekst współczesnego naukowca. Wyjaśnij, na czym polega różnica w rozumieniu procesualności losów ludzkości przez Condorceta i K. Mudynia.

((J. A. Condorcet

Szkic obrazu postępu ducha ludzkiego przez dzieje

Jeżeli człowiek niemalże z całkowitą pewnością może przewidzieć zjawiska, z chwilą, gdy zna rządzące nimi prawa, jeśli nawet nie znając tych praw może, na podstawie doświadczeń przeszłości, może ze znacznym prawdopodobieństwem przewidzieć zdarzenia przyszłe, dlaczego mielibyśmy uznać za nierealny zamiar nakreślenia na podstawie dotychczasowych faktów historycznych, dosyć prawdopodobnego obrazu przyszłych losów ludzkości? Jediną podstawą naszej wiary w nauki przyrodnicze jest przekonanie, że powszechne prawa, znane czy nieznane, które rządzą zjawiskami wszechświata, są konieczne i stałe; dlaczego ta zasada miałaby okazać się mniej słuszna w zastosowaniu do moralnych i intelektualnych zdolności człowieka niż do innych procesów przyrody?

Źródło: J. A. Condorcet, *Szkic obrazu postępu ducha ludzkiego przez dzieje*, tłum. E. Hartleb, J. Strzelecki, Warszawa 1957, s. 211.

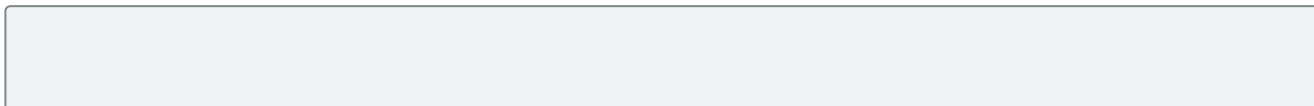
((Krzysztof Mudyn

Problem granic poznania z hipersystemowego punktu widzenia

A zatem, jak próbowałem to uzasadnić, prognozowanie przyszłości w odniesieniu do złożonych procesów o charakterze globalnym jest sprawą trudną i w dużym stopniu niemożliwą. Zasadniczą przyczyną tej trudności jest to, że ewolucja cywilizacji ludzkiej ma wszelkie cechy procesu nieodwracalnego, czyli że mamy tu do czynienia ze scenariuszem, w pewnym sensie, niepowtarzalnym. Trudność ta ma

charakter zasadniczy, tzn. niedający się w pełni przewyżnić poprzez doskonalenie metod prognozowania i wykorzystywanie coraz doskonalszych środków technicznych (...) krótko mówiąc – przyszłość znamy na tyle, na ile okaże się ona podobna do przeszłości.

Źródło: Krzysztof Mudyń, *Problem granic poznania z hipersystemowego punktu widzenia*, 2016 r., dostępny w internecie: https://www.researchgate.net/publication/305766830_Problem_granic_poznania_z_hipersystemowego_punktu_widzenia.

Przeczytaj wiersz C.K. Norwida *Święty-pokój*, następnie odpowiedz na pytanie, czy romantyczny poeta podzielał optymizm encyklopedystów w zakresie rozwoju ludzkości.

“ Święty

1.

Jeszcze tylko kilka ciężkich chmur
Nie-porozpychanych nozdrzem konia;
Jeszcze tylko kilka stromych gór,
A potem — już słońce i harmonia!...
— Jeszcze tylko z hełmu kilka piór
W wiatru odrzuconych próżnię;
Jeszcze tylko jeden pękły grot —
Błyskawica jedna — jeden grzmot —
A potem — już nie!...

Tak samo i w życiu: czasów wir
Jezdnego na hipogryfie ima;
Gruby mu rozrywać każe kir,
Trumny przeskakiwać, których nie ma.
— Za czarnością trumien świta mir,
Wynagradzający słusznie;
I wciąż tylko jeden jeszcze trud —
Wysilenie jedno — jeden cud —
A potem — już nie!...

1863

Źródło: *Święty*, [w:] Cyprian Kamil Norwid, *Poezje*, Kraków 2002, s. 51.

Przeczytaj fragmenty dzieła Condorceta oraz fragmenty tekstu Laurence'a Ressa. Napisz rozprawkę na temat: Czy nadzieje oświeceniowego pozytywizmu możemy uznać za naiwne z perspektywy doświadczeń II wojny światowej?

((J. A. Condorcet

Szkic obrazu postępu ducha ludzkiego przez dzieje

Ludzie nie będą mogli zrozumieć natury ani rozwoju uczuć moralnych, zasad moralności ani naturalnych motywów, skłaniających ich do zgodnego z nią postępowania ani swoich interesów, czy jako jednostek, czy jako członków społeczeństwa, jeśli ich praktyczna moralność nie wykaże równie rzeczywistych postępów, jak sama nauka (...). Czyż zwyczaj zastanawiania się nad własnym postępowaniem, oceniania go poprzez odwoływanie się do swego rozumu i sumienia, skłonność do uczuć przyjaznych, utożsamiających szczęście osobiste ze szczęściem bliźnich, czyż to wszystko nie jest koniecznym następstwem studiów, moralności i większej równości warunków, umowy społecznej? (...) Czyż podobnie jak nauki matematyczne i fizyczne przyczyniają się do doskonalenia rzemiosł służących naszym najpierwszym potrzebom, nie jest również konieczne w porządku natury, by postęp nauk moralnych i politycznych wywierał wpływ na nasze pobudki, które kierują naszymi uczuciami i czynami?

I czyż wreszcie wszystkie obserwacje, jakie uczyniliśmy w tej rozprawie, nie dowodzą, że wartość moralna człowieka, będąca koniecznym wynikiem jego organizacji, może doskonalić się w nieskończoność podobnie jak wszystkie inne jego zdolności i że natura skłała nierozzerwalnym łańcuchem prawdę, szczęście i cnotę?

Źródło: J. A. Condorcet, *Szkic obrazu postępu ducha ludzkiego przez dzieje*, tłum. E. Hartleb, J. Strzelecki, Warszawa 1957, s. 234–235.

Laurence Ressa

Wstrząsająca historia oświęcimskich lekarzy

« Szczególną jednak niesławą okryli się lekarze przeprowadzający eksperymenty medyczne. Wykorzystywanie więźniów jako króliki doświadczalne pasowało do hitlerowskiej koncepcji, że wrogowie państwa powinni „służyć” Rzeszy – jeśli nie niewolniczą pracą, to śmiercią podczas „badań naukowych”. Obóz był niezrównanym laboratorium dla lekarza zainteresowanego badaniami naukowymi, a nieobciążonego współczuciem i ludzkimi uczuciami. Przynajmniej dwóch lekarzy, Clauberg i Schumann, prowadziło w Auschwitz „badania naukowe” nad sterylizacją. (...)

Sylwia Vesela, jedna z pierwszych Słowaczek, które przybyły do Auschwitz, pracowała jako pielęgniarka w bloku 10 obozu głównego, gdzie przeprowadzano większość eksperymentów, i była zmuszana do asystowania Claubergowi i Schumannowi. „Powiedziano mi, że w jednej z części bloku znajdują się aparaty rentgenowskie. Były to pokaźne maszyny z wielkimi cylindrami. Doktor Schumann przeprowadzał tam te sterylizacje. Inna część budynku należała do doktora Clauberga. On dokonywał sterylizacji za pomocą substancji chemicznych. Wstrzykiwał je kobietom do macic i jajników, żeby spowodować zarośnięcie jajowodów. Głównym celem jego badań było określenie, ile tych substancji potrzeba, żeby przeprowadzić sterylizację”.

Himmler okazywał duże zainteresowanie eksperymentami przeprowadzanymi w Auschwitz. Sterylizacja była oczywiście jedną z metod „rozwiązania” stworzonej przez hitlerowców „kwestii żydowskiej”, rozważaną przed wprowadzeniem komór gazowych; w czasie konferencji Am Grossen Wannsee proponowano nawet, by sterylizacja była dla osób o mieszanym pochodzeniu możliwością uniknięcia deportacji z Niemiec. Mimo obietnic ekspertów takich jak profesor Clauberg nie powstała jeszcze oczekiwana przez Himmlera tania, wydajna metoda sterylizacji. Opiekując się kobietami poddawanyymi bolesnym eksperymentom, Sylwia Vesela starała się „za dużo nie współczuć – najlepsze, co można było wtedy zrobić, to nie myśleć. Badano u nich wpływ promieni rentgenowskich na jelito cienkie. To było gorzej niż okropne. Te kobiety cały czas wymiotowały. To było naprawdę straszne”. Promieni rentgenowskich używano albo do samej sterylizacji,

albo w celu sprawdzenia, jak rozprzestrzeniają się chemikalia wstrzyknięte do narządów rodnych. „Kobiety kładziono na stole rentgenowskim w pozycji ginekologicznej. Po rozłożeniu przez nie nóg, lekarze wkładali do środka igłę i wstrzykiwali tę substancję. Na ekranie mogli sprawdzić, czy wprowadzili igłę we właściwe miejsce. Moim zadaniem było wywoływanie po każdym badaniu zdjęć i sprawdzenie, czy kobieta jest już bezpłodna i czy jej jajowód jest już niedrożny... Dla nich nie byliśmy ludźmi. Byliśmy zwierzętami. Nie możecie tego zrozumieć? Nie byliśmy istotami ludzkimi. Byliśmy tylko numerami i zwierzętami laboratoryjnymi”. (...)

Jednym z głównych obszarów „zainteresowania” Mengelego były badania bliźniąt – przedtem specjalizował się w „biologii dziedziczenia”. Po obozie krążyła plotka, że Mengele próbował odkryć, w jakich warunkach dochodzi do ciąży mnogiej, żeby umożliwić niemieckim kobietom szybsze rodzenie wielu dzieci. Bardziej prawdopodobne wydaje się jednak, że główną jego motywacją była chęć zrozumienia wpływu dziedziczenia na rozwój i zachowanie dziecka – był to temat obsesyjnie badany przez wielu hitlerowskich naukowców.

Źródło: Laurence Ress, *Wstrząsająca historia oświęcimskich lekarzy*, dostępny w internecie:

[https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/historia/1607075,1,wstrzasajaca-historia-oswiecimskich-lekarzy.read?](https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/historia/1607075,1,wstrzasajaca-historia-oswiecimskich-lekarzy.read?backTo=https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/klasykipolityki/1607073,1,kto-zaprojektowal-i-wybudowal-obozy-smierci.read)

[backTo=https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/klasykipolityki/1607073,1,kto-zaprojektowal-i-wybudowal-obozy-smierci.read](https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/klasykipolityki/1607073,1,kto-zaprojektowal-i-wybudowal-obozy-smierci.read).

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Francuski pozytywizm oświeceniowy

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

10. Pozytywizm. Uczeń:

1) zna w zarysie historię myśli pozytywistycznej od encyklopedystów francuskich do Koła Wiedeńskiego;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Poznasz dwie postaci francuskiego pozytywizmu oświeceniowego: Jeana Le Rond d'Alemberta i Jeana A. Condorceta.
- Scharakteryzujesz przekonania d'Alemberta i J. A. Condorceta odnośnie do tego, jaka powinna być i czemu służy nauka.
- Porównasz fragment tekstu J. A. Condorceta z wypowiedzią współczesnego naukowca w kwestii możliwości przewidywania losów cywilizacji ludzkiej.
- Porównasz tekst filozoficzny z tekstem poetyckim.

Cele operacyjne. Uczeń:

- poznaje dwie postaci francuskiego pozytywizmu oświeceniowego: Jeana Le Rond d'Alemberta i Jeana A. Condorceta;
- charakteryzuje przekonania d'Alemberta i J. A. Condorceta dotyczące natury nauki;

- analizuje fragmenty tekstów J. A. Condorceta w kontekście współczesnych stanowisk naukowych;
- porównuje tekst filozoficzny i poetycki.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- praca z tekstem.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Francuski pozytywizm oświeceniowy”. Prosi uczestników zajęć o rozwiązanie ćwiczeń nr 1-4 z sekcji „Sprawdź się” na podstawie treści w zakładce „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformę i wyświetla na tablicy stronę tytułową e-materiału. Przedstawia uczniom temat lekcji oraz jej cele, a następnie wspólnie z nimi określa kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika nauczyciel sprawdza przygotowanie uczniów do lekcji. Następnie inicjuje rozmowę kierowaną na podstawie pytań zawartych we wprowadzeniu.

3. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *Czy dzisiaj zachowujemy oświeceniowy optymizm, czy też raczej powinniśmy potraktować jego przedstawicieli jako naiwnych?*

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście. Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki. Nauczyciel inicjuje rozmowę kierowaną porządkującą ten etap pracy.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Mapa myśli”. Odczytanie polecenia do multimedium:
 - *Wynotuj z tekstu 3 najważniejsze Twoim zdaniem tezy oświeceniowych filozofów pozytywistycznych.*
 - *Następnie sformułuj pytania, na które te tezy stanowią odpowiedzi.*Wspólna praca całego zespołu klasowego nad odpowiedziami.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Sprawdź się”. Klasa dzieli się na grupy. Każdy zespół opracowuje odpowiedzi do poleceń i ćwiczeń. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie liderzy grup odczytują swoje propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.
4. Nauczyciel wybiera osobę, która odczytuje na forum treść ostatniego ćwiczenia nr 8. Uczeń, prowadząc na forum analizę problemu, podaje swoją propozycję rozwiązania. Nauczyciel zachęca do dyskusji pozostałych uczniów, jeśli jest to konieczne, naprowadza na prawidłowe rozwiązanie.

Faza podsumowująca:

1. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Wybierz i opisz jeden przykład (z literatury, teatru, kina lub sztuk pięknych), który może być ilustracją do wybranego przez ciebie pojęcia ze słownika.

Materiały pomocnicze:

- Martens E., *Dydaktyka filozoficzna*, w: „Edukacja Filozoficzna” 6 (1988).
- *Jak uczyć filozofii i etyki w szkole? Materiały z ogólnopolskiej konferencji filozoficznej*, Gdańsk 2017, dostępne w internecie:
<http://nauczaniefilozofii.ug.edu.pl/sites/default/files/Abstrakty.pdf> [dostęp: 27.11.2019].

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Mapa myśli” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.